

MUSLIMANSKE REZOLUCIJE – INTEGRALNI TEKSTOVI

Hikmet KARČIĆ

karcic@iitb.ba

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka

SAŽETAK: Potpisivanjem *rezolucija* početkom Drugog svjetskog rata 1941. i 1942. godine protiv nasilja nad građanima tadašnje instalirane Nezavisne Države Hrvatske, a posebno nad Jevrejima, Srbima i Romima, Bošnjaci su prije svega iskazali humani, ljudski čin. U vrijeme kada je zlo nacizma, gotovo bez ikakve javne osude, haralo Evropom, Bošnjaci su, od Prijedora, preko Sarajeva, Mostara, Banje Luke, Bijeljine, Tuzle, Zenice, Bosanske Dubice do Bugojna digli svoj glas protiv nacističkog zla. U ovom radu, prvi put na bosanskom jeziku, donosimo integralne tekstove deset *muslimanskih rezolucija* kojima se osuđuju zločini nad nevinim stanovništvom Bosne i Hercegovine početkom Drugog svjetskog rata.

Ključne riječi: muslimanske rezolucije, zločini, Drugi svjetski rat, Srbi, Romi, Jevreji

Uvodna napomena

Ove godine obilježava se 80 godina od donošenja tzv. *muslimanskih rezolucija* protiv ustaške politike i zločina tokom Drugog svjetskog rata. Ovaj tekst sadrži faksimile i tekstove deset *Muslimanskih rezolucija*, i to: El-Hidaje, Prijedorske, Sarajevske, Mostarske, Banjalučke, Bijeljinske, Tuzlanske, Zeničke, Bosanskodubičke i Bugojanske. Posljednje dvije su tek otkrivene i prvi put objavljene u

publikaciji *The Muslim Resolutions: Bosniak Responses to World War Two Atrocities in Bosnia and Herzegovina* (IITB/CICW, 2021). *Rezolucija El-Hidaje* bila je prva izdata i često se miješa sa *Sarajevskom*, koja je donesena nekoliko mjeseci kasnije. Original *Prijedorske rezolucije* arhiviran je u Historijskom muzeju u Sarajevu, dok su starije prekucane kopije u Gazi Husrev-begovoj biblioteci i Bošnjačkom institutu, obje u Sarajevu.¹ *Sarajevska rezolucija*, s

originalnim potpisima, nalazi se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.² *Mostarska* je u Arhivu Bosne i Hercegovine.³ Prekucane kopije *Banjalučke rezolucije* nalaze se u Gazi Husrev-begovoj biblioteci i Bošnjačkom institutu.⁴ Navodno postoji još jedan originalni primjerak u Vojnom arhivu u Srbiji.⁵ Postoji jedna prekucana kopija *Bijeljinske rezolucije* u Historijskom muzeju u Sarajevu te fotokopija izvornog ustaškog dokumenta u Bošnjačkom institutu.⁶

¹ Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, k.1, dokument br. 130/3); Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ZRDA, A-810/B. ONS); Arhiv Bošnjačkog instituta (Drugi svjetski rat, DSR 3/VIII-2).

² Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ARIZBIH, A-318/B (A-3200/TO)).

³ Arhiv Bosne i Hercegovine (ABiH, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača Sarajevo

(u nastavku: ZKURZ), Referati, kut. 7,82. Rezolucija muslimana grada Mostara); Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ZRDA, A-810/B. ONS); Arhiv Bošnjačkog instituta (Drugi svjetski rat, DSR 3/VIII-2).

⁴ Zahvaljujem se gospodinu Ahmedu Zulfikarpašiću na ustupljenim dokumentima. Arhiv Bosne i Hercegovine (ABiH, fond Zemaljska komisija za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača, Referati, kutija 7);

Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ZRDA, A-810/B. ONS, II knjiga. Banjalučka rezolucija od 12. novembra 1941); Arhiv Bošnjačkog instituta, Drugi svjetski rat (DSR 3/VIII-2).

⁵ Nismo uspjeli dobiti odgovor iz Arhiva.

⁶ Arhiv Bošnjačkog instituta, Drugi svjetski rat (DSR 3/VIII-2); Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, kutija 1, dokument 134). Xavier Bougarel i Ahmet Zulfikarpašić su dostavili ove dokumente.

Tuzlanska se nalazi u Historijskom muzeju u Sarajevu, te s nje-mačkim prijevodom u Vojnom

arhivu Srbije,⁷ a *Zenička* u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.⁸ *Rezo-lucija iz Bosanske Dubice* nalazi se

u Hrvatskom državnom arhivu⁹, a *Bugojanska* u Gazi Husrev-begovoj biblioteci.¹⁰

⁷ Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, kutija 1, dokument 177); Vojni arhiv Srbije (Arhiv Oružanih snaga Srbije, fond Reich, kutija 40 G, fascikl 3, dokument 25). Xavier Bougarel je dostavio ove dokumente.

⁸ Gazi Husrev-begova biblioteka, Arhiv Islamske zajednice Bosne i

Hercegovine (GHB, ARIZBIH, UM, 1745/42)

⁹ Hrvatski državni arhiv (HDA, Zbirka mikrofilmova gradiva iz inozemnih arhiva koje se odnose na Hrvatsku (ZMGIA-H), HR-HDA-1450, D-2179, MF59, 447. Rezolucija Bos. Dubičkih Muslimana. Prilog

dopisu Zapovjedništva 3. oružničke pukovnije vojnim i redarstvenim vlastima u Zagrebu. Datum: 30. januar 1942). Adnan Jahić je dostavio ovaj dokument.

¹⁰ Gazi Husrev-begova biblioteka, Arhiv Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (GHB, ARIZBIH, UM, 1712/42).

PRIJEDORSKA REZOLUCIJA

Kotarsko-mearifsko povjerenstvo u Prijedoru, kao vjersko predstavništvo svih 24000 Hrvata muslimana ovog kotara, na širem sastanku muslimana svih slojeva, održanom po izričitom traženju svih muslimana, dana 23. rujna t.g. (druga noć ramazana), odlučilo je da vam se obrati ovim putem, te da vam izloži stanje muslimana ovoga kotara, koje uglavnom odgovara stanju cijele H. Bosanske krajine i da Vas zamoli da se bratski i muslimanski zauzmete da se ovom stanju nađe lijeka.

Od osnivanja NDH skoro svakodnevno u javnosti i to s najviših mjesta daju se izjave o nama muslimanima Hrvatima, koje nazivaju "cvijetom hrvatskog naroda", "srcikom ove države", a naša Bosna koju mi unosimo u sklop NDH "srcem države, bez kojeg nema života u našoj državi" itd. Isto tako vrlo se često u javnosti opažaju članci o predstavnicima i vođama Hrvatima muslimanima, koji učestvuju u vladi NDH, na dobrobit nas bosansko-hercegovačkih muslimana Hrvata.

Pa ipak i pored svih i takovih izjava, naš hrvatski muslimanski svijet u Bosanskoj krajini je zapostavljen, te se njegovo loše stanje do danas nije stvarno poboljšalo. Uzrok tome je rad mjesnih vlasti koje i u našem mjestu kao i ostalim okolnim mjestima rade sasvim suprotno onome što govore visoki državni funkcioneri. Mjesne vlasti mogu tako da rade zbog toga što ih niko ne kontroliše u pogledu postupka prema muslimanima. Niko od naših visokih ni vjerskih ni političkih predstavnika ne zadaje sebi truda da nas obiđe te da se na terenu uvjeri o našim prilikama i potrebama. Ako se i desilo da je neko od tih funkcionera i došao, kao što je slučaj sa dolaskom g. Ademage Mešića, doglavnika, i g. Hakije Hadžića, vladinog povjerenika, u Prijedor, niko od muslimana o njihovu dolasku nije ništa znao, jer o tome mjesne vlasti nisu htjele da ih obavijeste, te je i njihov doček i kratki boravak izgledao drugačije nego što žele muslimani. Stoga su prepušteni samom sebi i privatnoj inicijativi, te sve naše stvari slabo svršavaju preko raznih delegacija muslimani, koji se prepušteni slučaju da li će biti na nadležnom mjestu primljeni i srećni, da li će se njihovi zahtjevi koji su uvijek minimalni i opravdani uvažiti.

U našem mjestu postoje slijedeće državne ustanove: ustaški logor, kotarsko prestojništvo, kotarski sud, poreski ured, katasterska Uprava, željeznička stanica, sekcija za održavanje pruge, građevinska sekcija, šumska Uprava, državna žandarmerija, niža gimnazija, pošta itd. Sve te ustanove nalaze se isključivo u rukama katolika, t.j. kao po nekom pravilu na sva mjesta za šefove dolaze samo katolici. Pod izgovorom da se ne gleda ko je katolik a ko musliman, svi naši naponi da bar na jedno mjesto dovedemo za šefa muslimana ostali su bez uspjeha. A baš zbog toga što kod tih mjesnih vlasti nema ni na jednom uglednom mjestu niko od muslimana, mogu te vlasti da uvode čisto katoličku politiku. za dokaz čega neka Vam služe i ovi primjeri:

U ustaški logor u Prijedoru došli su isključivo katolici a među njima i neki vrlo nezgodne prošlosti, mada u našem kotaru ima 24 hiljade muslimana a katolika 8 hiljada, od kojih pravih starosjedioca i po narodnosti ima nešto više od polovine.

Po nalogu toga logora hapšeni su a i danas se hapse muslimanski mladići, zato što su narodno komunisti, mada za to skoro u svim slučajevima se pokazalo da nema nikakvih stvarnih dokaza. Po nalogu logornika odbija se đaćima muslimanima pa čak i iz nižih razreda gimnazije izdavanje potvrda o političkom vladanju i radnoj službi koje su im potrebne radi upisa u školu. Ukoliko im se ovakve potvrde i izdaju za to se traže o njima informacije od njihovih drugova katoličke vjere koji su bez razložno često puta denuncirani.

Ovaj logornik zadržava po nekoliko mjeseci, davanje potvrda muslimanima koji traže državnu službu, i njihove stvari nedostavljaju glavnom ustaškom stanu u Zagrebu te time ometa prvaovremeno rješavanje njihovi molbi kod nadležni vlasti. Podrškom toga logora, na sva mjesta u državnoj i privatnoj službi namještaju se samo katolici, pa čak i oni koji to ne zaslužuju i nije im služba čak ni potrebna, dok se od osnivanja NDH nije nijedan musliman mještani zaposlio u ma kakvoj službi iako je poslije istjerivanja Srba ostalo dovoljno mjesta.

Tabornik u ovom logoru javno izjavljuje da se muslimanima ne mogu povjeriti odgovorne službe, jer ne uživaju povjerenje, mada je svakom poznato da preko 75% svih domobrana i časnika hrvatske vojske daju muslimani i da oni snose najviše tereta oko očuvanja opstanka ove države i premda je istome poznato da u samom našem kotaru ima muslimana, koji su prije osnivanja NDH bili zbog hrvatstva progonjeni. Ovaj logor u saradnji sa kotarskim predstojništvom (kotarskom oblasti) u kome se za pet mjeseci izmijenilo pet predstojnika na sve moguće načine izigrava uredbu o prelasku na vjeru, te dok je lica koja prelaze na katoličanstvo štitio, dotle je sva lica koja su prešla na islam silio da opet pređu na katoličku vjeru, pa čak i pojedinim muslimanima, za vrijeme pobune u Prijedoru, skidao trake za slobodno kretanje nazivajući ih nedostojnim tih dozvola.

Za vrijeme pobuna u okolini mjesta bez pitanja ma koga od muslimana naoružavao je ovaj logor među ostalim i najgori ološ, pa čak i Cigane, te ovakve tipove upotrebljavao uz suradnju divljih ustaša za ubijanje mirnog građanskog stanovništva grčko-istočne vjere, a to se poslije radilo u cilju da se prikaže kako su samo muslimani zulum činili i da je jedino katolička crkva sigurno mjesto za zaštitu ovih ljudi od muslimanskog zuluma.

Prikazivanje muslimana u ružnom svjetlu ide tako daleko da pojedine pokretne ustaše katoličke vjere čak i sudovima privode žene pohapšenih pobunjenika i pokušavaju da svjedoče kako njihovi muževi nisu pobjegli u šumu od korektnog ponašanja tih divljih ustaša, već od zuluma mještana muslimana koji pristaju uz te ustaše te pljačkaju i ubijaju bez milosti.

U obližnjoj ispostavi Kozarcu divlje ustaše kojima se sada ne može uhvatiti traga s naperenim puškama sile muslimane da sjekirama ubijaju seljake grčko-istočne vjere, a poslije se to prikazuje kao neko likvidiranje starih računa između muslimana i tih seljaka. Znanjem tog logora divlje ustaše nose fesove te se stvara zabuna da sve zlo vrše muslimani. Čak i ime Tomislava Dizdara nekakvog ustaškog zapovjednika koji je prvi izdao naredbu za mijesno ubijanje iskorišćava da se prikaže kao da je taj zapovjednik musliman.

Siromašni mještani muslimani stavljaju se pred prijeki sud, osuđuju na smrt i strijeljaju zbog toga što su navodno iščupali nekoliko zlatnih zuba iz vilice poubijanih ljudi, dok se niko ne osvrće na nestanak milionskih imetaka, koji su usred bijelog dana i to za vrijeme pobuna od drugih raznešeni, o čemu je otišla pritužba na nadležno mjesto.

Skorašnji zajednički pokušaj poštenih muslimana i katolika, da se ovaj logor zamjeni i u njega dovedu dobri i katolici i muslimani, za sada je ostao bez uspjeha, jer takav zahtjev svih ovdašnjih muslimanskih kulturnih društava upućen g. Blažu Lorkoviću, putem ovdašnjeg predstavnštva izgleda da nije ni dospio na nadležno mjesto.

U Prijedoru se ukida puna gimnazija koja je tu postojala više godina i svodi se na 4 razreda mada se time pogađaju siromašni muslimanski mještani kao i muslimani iz obližnjih kotareva Bos. Novog, Sanskog Mosta, Ključa koji su ovdje slali svoju djecu u školu dok se u susjednoj Banjoj Luci pored pune državne gimnazije otvaraju istovremeno dvije nove privatne gimnazije s pravom javnosti ali pod patronatom časnih sestara dragocjene krvi Isusove, a niko od muslimana nema da se zauzme da nam se ova mijesna ustanova sačuva.

Dugo bi nas odvelo nabranje sličnih pojava. Dugo bi nas odvelo nabranje raznih podzemnih akcija, upravljenih na to da nas kompromituju, koji ako se produže prijete da onemoguće svaku lojalnu saradnju.

Sada je mjesec ramazan kada se svi muslimani posvećuju mislima na Boga i dobro svoje vjerske zajednice. Dostavljamo vam putem ovog pisma ovo nekoliko primjera da se o njima u ove dane razmislite.

Mi kao dobri Hrvati muslimani gledamo s bolom na ove mjesne negativne pojave i duboko smo uvjereni, da se za ove pojave ne zna na visokim državnim mjestima, a specijalno da u ovim pojavama nije ništa poznato Poglavniku. Zato molim Vas, koji imate mogućnosti, da lakše doprete do tih mjesta, da uložite sav svoj ugled da se ovim bolnim pojavama stane na put s najvišeg mjesta, a mi muslimani koji za istinitost navoda jamčimo svojim potpisima odužićemo vam se našim jedno-dušnim povjerenjem.

U to ime čestitamo vam svima ramazani šerif uz bratski mahsuz selam.

U Prijedoru, 23. rujna, 1941. godine.

Beširović Smajlbeg, Hasan Džananović, Jusuf Habibović, Ramadan Ramadanović, Ibrahim Alagić, Mustafa Jahić, Edhem Kahrić, Čehić Alija, Bašić Bešir, Sarić Reuf, Salihbegović Fadil, Babić Mehmed, Alagić Edhem, Mumin Habibović, Salko Cepić, Ahmed Cipranić, Teufik Brekić, Smail Ališić, Uzeir Ališić, Alija Bašić, Omer Bikić, Hilmija Hadžalić, Nuriya Mešić, Mehmed Hergić, Kasim Goretić, Smajo Habibović, Ishak Habibović, Sadik Blekić, Mehmed Beganović, Salih h. Selimbegović, Halid Kapetanović, Rahim Bajramović, Esad Selimbegović, Hakija Hadžalić, Kasim Šehović, Pašo Pehlić, Adem Kurović, Salih Čepić, Susnija Burazerović, Smail Jakubović, Muharem Midžić, Fehim Čaušević, Ahmed Babić, Midžić Muharem, Čaušević Fehim, Babić Ahmet, Suljo Arnautović, Muhamed Trepčić, Smail Šehić, Trepčić Uzeir, Suljanović Omer, Ing. Kasim Hrustanović, Abdulah Hadžalić, Muharem Softić, predsjednik vakufskog povjereništva, Hafiz Husein Cikota, Idriz Selimbegović, Fuad Širkinagić, Muhamed Sadiković, Suljo Arnautović, Ibrahim Hergić, Dževad Midžić, Sulejman Ališić, Nijaz Softić, Mustafa Habibović, Jakub Alihodžić, Fehim Kahrić, Hafiz Smail Kodžić, Omer Jogić, Osman Jakubović, Safer Kurtović, Enver Petrović, Mustafa Selimbegović, Muhamed Čumurija, Ahmet Serhatlić, Muhamed Kahrić, Esad Petrović, Šerif Đulkić, Ibrahim Mešić, Alija Jahić, Avdo Ališić, Sulejman Đulkić.

SARAJEVSKA REZOLUCIJA

Potpisani muslimani razmotrivši po prijedlogu Glavnog odbora El-Hidaje, organizacije ilmije /muslimanskog svećenstva/ teško stanje u kome se danas nalaze muslimani Bosne i Hercegovine i uočivši da se to stanje iz dana u dan pogoršava osjetili su se i kao pripadnici svoje uzvišene vjere islama i kao ljudi dužnim da konstatiraju slijedeće činjenice i da zatraže lijeka nevoljama u kojima se nalaze.

1./ Stanje muslimana u Bosani i Hercegovini je danas vrlo teško. Neće biti pretjerano ako reknemo, da u svojoj povijesti muslimani ovih krajeva nijesu doživjeli težih časova. U akcijama koje poduzimaju komunisti i pobunjeni pravoslavni Srbi stradaju u najvećoj većini samo muslimani. To stoga što su najviše izmiješani muslimani sa pravoslavicima u ovim krajevima. U ovim neredima strada mirno građanstvo i nedužni ljudi; stradaju goli životi i propada sav imetak; sela se pale, stanovnici prisiljeni da bježe i sele, svakim danom se zbjegavaju u veće gradove bez igdje išta. Na stotine pa čak i na hiljade siročadi ostalih bez svojih roditelja vaze za pomoći i potučaju se tražeći zaštitu. Konstatirajući ovo ističemo da ovo nijesu žrtve koje su rodoljubi dužni podnijeti za svoju grudnu, nego je ovo opći nered, koji se sve više širi i vodi propasti muslimana Bosne i Hercegovine. Pored svakodnevnih vapaja sa raznih strana da se ovome stane na kraj i pored raznih utješljivih izjava od strane odgovornih čimbenika (ispravljeno ručno: prekriženo suviše slovo "n" u sredini), stanje se ne popravlja nego se svakim

danom pogoršava i ugrožava i one krajeve, koji nijesu dsle (ispravljeno ručno: do sada) direktno pogodjeni istaknutim nevoljama. Što je još najgore poduzimani su i poduzimaju se taki potezi, koji samo više izazivaju oštre reakcije pobunjenika, pa je na taj način bijednio (ispravljeno ručno: prekriženo suvišno slovo "i") i nezaštićeno stanovništvo nedužno izloženo stradanjima. Sve ovo podrmava svako uvjerenje u sigurnost i daje povoda da se na temelju samog toka činjenica, a nešto možda i komunističkom propagandom stvara u širokim neupućenim slojevima uvjerenje da je ovo sistem, koji se smišljeno provodi.

2./ Mnogi katolici, svjesno, za sva nedjela, koja su provodjena u posljednje vrijeme bacaju odgovornost na muslimane i predstavljaju sve događaje međusobnim razračunavanjima izmedju muslimana in (ispravljeno ručno: prekriženo suvišno slovo "n") pravoslavnih. Tako isto mišljenje imaju neki pravoslavci u pogledu odgovornosti muslimana. Kad se stvari međjutim pravilnije i izbližeg upoznaju vidi se da muslimani nijesu krivi i zato oni to nabacivanje najenergičnije od sebe odbijaju. Muslimani su se i ranije ogradjivali od svoh zlodjela, koja su provodjena te je u rezoluciji, donesenoj na glavnoj godišnjoj skupštini El-Hidaje organizacije ilmijje, održanoj 141 (ručno ispravljeno: prekrižen posljednji broj 1 i iza broja 4 stavljena tačka) VIII. ove godine unešena i ova tačka:

4. / "Sa bolom u duši i dubokom sućuti sjećamo se svih onih nevinih muslimanskih žrtva, koje nedužno padoše u nemirima, koji se ovih dana mjestimično događaju. Osudjujemo sve one pojedince muslimane, koji su na svoju ruku sa svoje strane napravili kakav bilo ispad i učinili kakvo nasilje. Konstatiramo da su tako što mogli učiniti samo neodgovorni elementi i neodgojeni pojedinci, čiju ljagu odbijamo od sebe i od svih muslimana.

Pozivamo sve muslimane da se u duhu visokih uputa svoje vjere islama i u interesu države strogo klone svakog zlodjela. Molimo državne vlasti, da što prije zakonski zavedu sigurnost u svim krajevima ne dozvoljavajući da se što bilo učini na svoju ruku kako ne bi nevini ljudi stradali." I mi sada konstatiramo da je zlodjela mogao učiniti samo ološ i kriminalni tipovi, kojih ima u svakoj zajednici. Konstatiramo i to, da ni oni nisu to nijesu od sebe činili dok im nije dato oružje, uniforma, ovlaštenje, a često puta i naredbe. Stoga ni u kom slučaju za ta zlodjela ne snose muslimani odgovornost niti su im oni inicijatori. Konstatiramo i to da su u svrhu da se odgovornost za nedjela obori na muslimane izrabljivani fes i muslimanska imena. Naime oblačili su fes, koji je zaveden kao uniforma sve bosanske vojske, nemuslimani vršeći razna zlodjela, kojom su se prilikom i nazivali međusobno muslimanskim imenima. Muslimani nijesu nikom spremali ni mislili nikakva zla, što najbolje potvrđuju činjenice da su svi muslimani?bivši (ispravljeno ručno: prekrižen suvišni znak pitanja "?") jugoslovenski vojnici, odmah nakon rata predali vojno oružje. Na zahtjev vlasti odmah su muslimani predali i privatno oružje. Muslimani su i u svojoj prošlosti za vrijeme Turske kada su bili jedini gospodari, tolerirali bez razlike sve vjere i nikom nijesu zlma (ispravljeno ručno: zuluma) činili. Stoga se ni danas muslimani predstavljati inicijatorima zločina i onima koji ne trpe pravoslavnih i izazivaju sve nereda kao što to neki namjerno čine.

3./ U svakim teškim prilikama pojavljuje se i netrpeljivost prema islamu od nekih katolika. Ta se odražava u pisanju, u privatnim i javnim govorima i nejednakom postupku prema (ispravljeno ručno slovo "e" i slovo "m") katoličkoj i islamskoj vjeri. To se sve pojavljuje pored raznih izjava sa najviših mjesta u kojima se govori o jednakosti i ravnopravnosti obiju vjera. Ovu našu konstataciju spremni smo uvijek potvrditi konkretnim primjerima.

Nakon ovih konstatacija tražimo od svih odgovornih čimbenika, i svih muslimanskih vjerskih i političkih predstavnika da se zauzmu na svim nadležnim mjestima:

1/ da se zavede stvarna sigurnost života, časti, imovine i vjere za sve građane u državi bez ma kakvih razlika.

2/ da se nevini svijet stvarno zaštiti jačom vojnom odbranom

3/ da se u buduće ne dozvoli da se poduzimaju ma kakve akcije koje će po svojoj naravi izazivati pobune i krvoprolića u narodu.

4/ da se pozovu na sudsku odgovornost svi stvarni krivci, koji su počinili ma kakvo nasilje ili zlodjelo bez razlike kojoj vjeri pripadali, te da se najstrožije kazne prema zakonu, kao i oni koji su ovaka zlodjela naredjivali ili za njih dali mogućnost.

5/ da zakone primjenjuje samo redovno redarstvo (ispravljeno ručno: redovne vlasti) i redovita vojska.

6/ da se onemogućući svaka vjerska netrpeljivost i da se najoštrije kazne oni koji u ovom pogledu naprave kakav bilo dokazan izgređ.

7/ da se što prije pruži dovoljna materijalna pomoć onima, koji su nedužno postradali u ovim neredima.

U Sarajevu, na Lejlei-kadr, 27 ramazana 1360 /18. X. 1941. /

H. Mehmed Handžić, pretsjednik El-Hidaje, Muhamed Pašić, ravnatelj Šeriatske gimnazije, Mustafa Varešanović dopretsjednik džematskih imama, Hafiz Hasib Fazlić, pretsjednik muallimskog udruženja, Dr. Vejsil Bičakčić glavni liječnik POR Sarajevo, Ešref Berberović, pretsjednik Musli. društva "Trezvenost" u Sarajevu, Abdulah Dervišević, pretsjednik Kotarskog odbora El-Hidaje, Kasim Dobrača član gl. odbora El-Hidaje, Hafiz Ramiz Jusufović tajnik imamsko-mualimskog udruženja mjesnog kotar. odbora El Hidaje, Muhamed Traljić, student, Fejzulah Hadžibajrić član Glav. odbora El Hidaje, Husein Đozo, član Glavnog odbora El Hidaje, Muhamed Fočak član Glavnog odbora El-Hidaje, Hamdija Zulfikarpašić trgovac iz Sarajeva, Jusuf Čengić trgovac, Salih Fočo trgovac, Mustafa Bičakčić trgovac, Derviš Atić mlinar Industrijalac, Šerif Vranić trgovac, Saračević Tajib (napisano na arebici), Mesihović Šaćir član Ulema medžlisa u miru, Mulić Abdulah učitelj, Hadži H. Ibrahim Redžić šer. sudac u miru, Husein Kadić, Asim Hadžišabanović industrijalac, Handžić H. Hafiz Akif imam Glavne Drž. Bolnice, Hafiz Ibrahim Prohić, muallim, Hasan Zulfikarpašić, trgovac, Hafiz Muhamed Pandža, član Ulema – medžlisa, Mehmed-Ali Čerimović, Mehmed Šahinagić, posjednik, Ing. Asim Šeremet, viši poljoprivredni savjetnik u miru Sarajevo, Ahmed Mešinović trgovac, Edhem Fočo, trgovac, Asim Arslanagić trgovac, Sulejman Gorušanović trgovac, Sulejman Muhasilović trgovac, Halid Čaušević Hafiz Ibrahim Riđanović, Kemal Čaušević, Uzeir H. Hasanović trgovac, Mustafa Softić, Hamdija Mujičić, Hašim Skopljak, Edhem Čejvanija, Hf Omer Mušić, nastavnik, Salem Muharemagić, Salem Demir, H. Hasan Nezirhodžić, Hamdija Delić, trgovac, H. Šabanović – publicista, Ahmed Burek, ravnatelj Gazi H. Medrese, Muhamed Kemura, Dr. Šaćir Sikirić, rektor VIŠT škole, Ismet Njemčević, trgovac, Kasim Turković, član bivšeg vak. Mear. sabora u Sarajevu, Hamdija Kapidžić, profesor, Mustafa Drljević, prof., Nedim Filipović, suplent, Čazim Nožić, prof., Salim Čatić, profesor, Bajraktarević Mahmud, profesor, Derviš M. Korkut, kustos Zem. muzeja, Ibrahim Čadordžić, preds. vak. Povjerenstva i šeriat. Suda, Mahmud Bahtijarević, član ulema medžlisa u miru, Osman Sokolović, sekretar trg. obrt. komore u miru, Bekir Omersoftić, zamjenik državnog tužitelja, Dr. Behaudin Salihagić sudac, Besim Korkut, profesor, Ahmed Kasumović -II -, Prašo M Sejid, Ahmed Tabaković, trgovac, H. Šabanović Fejzulah Edhem Bičakčić, biv. ravnatelj gr. Štedionice Hadžijahić Hafiz Džemaludin, Nanić Muhamed, Edhem Đulizarević, Ismet Sulejmanović, Faik Musakadić, pretsjednik musl. kult. i hum. društva "Bratstva", Hamdija Đukić, Ahmed Tuzlić, supl., I. Trebinjac, suplent, Muhamed Hazim Tulić, prof., Ahmed Tufo trgovac, Hasan Bajraktarević, student, Skaka Ahmed, vjeroučitelj, Skaka Abdulah obrtnik, Kasim Bukvić student H. M. Merhemić, Abdulah Fočak, Mujezinović Hf. Mustafa, Edhem Mulabdić, Hasan O. Užičanin obrtnik, Musakadić Asim, liječnik, H. Alija Aganović, Repovac Nasih, sudac, Mašić dr. Husein, kot. Sudac, Dr. Muhamed Kulenović, pretsjednik sudb. stola, Sarajevo, Osman Sikirić, vijećnik banskog stola, Mehmedbeg Fidahić, Osman Forta, šeriat. Sudac Munir Tarabar, vježbenik šer. suda, Kulenović Hafiz Sulejman šer. sudac Ahmed Selimović, Omerhodžić Osman.

MOSTARSKA REZOLUCIJA

Kroz cijelu povijest naše mile domovine Bosne i Hercegovine ne pamte se ovako teški i burni dani i ovako burna vremena kao ova što sada proživljujemo. Već mjesecima slušamo i gledamo, kako gore sela i varoši, kako ginu nedužni sinovi ove zemlje, kako se otima tuđe dobro. Sve nas to natjeruje da se duboko zamislimo i zabrinemo nad sadašnjosti i budućnosti ovih napaćenih i nama milih krajeva. Nošeni dubokom vjerom da tumačimo volju i osjećaje najširih muslimanskih slojeva širom naše ponosne Bosne i Hercegovine smatramo potrebnim da konstatujemo i izjavimo slijedeće:

1. Nebrojani zločini, nepravde, bezakonja, i nasilna prevjeravanja, koja su učinjena i koja se čine prema pravoslavicima Srbima i drugim sugrađanima, strane su potpuno duši svakog muslimana.

Svaki pravi musliman, oplemenjen uzvišenim propisima islama, osuđuje ovakva zlodjela, ma sa koje strane dolazila, jer zna da islamska vjera smatra najtežim grijehom ubijanje i mučenje nevinih, kao i otimanje tuđeg dobra te prevjeravanje pod okolnostima koja isključuju slobodnu volju. Šaka onih nazovi muslimana, koji su se o to ogriješili, samim tim su se ogriješili o uzvišene propise islama, pa će ih neminovno stignuti Božija kazna i ljudska pravda.

Osuđujući sve to molimo da se zavede potpuna jednakost i ravnopravnost, red i zakonitost za sve bez obzira na vjersku ili narodnu pripadnost, da se omogući svim građanima povratak na njihova ognjišta i da im se uklone učinjene nepravde.

2. Teška vremena koja se preživljuju, koja nismo niti željeli niti pripremali, uvukla su u svoj vrtlog i muslimane pa je samo iz našeg grada platilo svojim životom oko 10 nevinih muslimana, a da njihove ubice, premda se za neke zna, nisu ni od koga pozvane na odgovornost niti kažnjene. To je trebalo da predstavlja samo početak i prodor u naše muslimanske redove s ciljem da se oslabi cijela muslimanska zajednica. Najenergичnije osuđujemo ubistva i progone muslimana pod izlikom srpstva, komunizma, gajretovštine, sokolstva, jeneze, jerezaštva itd.

3. Sa najvećom rezignacijom odbijamo od časti imena muslimanskoga sve ono što nam se od nekih pojedinaca zlonamjerno podmeće, s namjerom da sa sebe prebace odgovornost na nas i zahtijevamo da se prilikom vršenja raznih akcija zabrani nemuslimanima nošenje fesova, kao simbola islamske pripadnosti, dozivanje muslimanskim imenima i slično, što se opetovano i sistematski čini, da bi se imao utisak kao da to čine muslimani.

4. Upozorujemo braću muslimane da sa svom ozbiljnošću razmisle o pravima i intimnim željama i namjerama mnogih pojedinaca, koji su ili intelektualni začetnici ili izvršioc i raznih zlodjela nad našim sugrađanima, a koji ne samo u svojim krugovima već i skoro javno i bez ustezanja to namjenjuju i nama muslimanima.

5. Isto tako najenergичnije ustajemo i protiv svih onih, koji u svom ogorčenju ili iz pljačkaških pobuda vrše bezrazložne osvete nad nevinim muslimanima, njihovim ženama i djecom, njihovim domovima i selima. Ukoliko se to nastavi, mi im poručujemo da ćemo im se najodlučnije suprotstaviti.

6. Braći svim čestitim muslimanima poručujemo da žive u slozi i ljubavi sa svim svojim sugrađanima i komšijama, te da su svjesni da nas u ovim vanrednim teškim vremenima može spasiti samo naša potpuna sloga i jedinstvo te čvrstina naših redova. Među čestitim muslimanima moraju se zaboraviti sve ranije razmjerice, pa s vjerom u svemoć i pravednost Svemogućeg Allaha, vedra čela možemo gledati u našu i narodnu budućnost.

Uz bratski mahsuz selam:

Hafiz Omer Džabić, hercegovački muftija u miru v.r., Ibrahim Ribica, Husein Čišić, Ibrahim Fejić, Hafiz Husein Pužić, Smajo Ćemalović, Mustafa Pašić, Hadži Ibrahim Slipičević, Omer Kalajdžić, dr. Salih Komadina, Sulejman Krpo, Smail Grebo, Smail Džudža, Salih Popovac, Ahmed Avdić, Šaćir Muratović, Ahmed Behlilović.

Mostar, 21. oktobar 1941

BANJALUČKA REZOLUCIJA

Gospodi dr. Džafer-begu Kulenoviću,
potpredsjedniku vlade N.D.H. i
ing. Hilmiji Bešlagiću,
ministru prometa i t.d.
Gospodo ministri,

Još od početka uspostavljanja ove naše N. D. H. gledamo mi Muslimani s najvećom zabrinutošću kako su neke ustaše i drugi odgovorni i neodgovorni faktori činili najgrublje greške pa i zločine. Najelementarnija prava čovjeka gažena su bez ikakvih skrupula. Sigurnost života i imetka, sloboda vjere i savjesti prestali su da važe za veliki dio naroda ovih krajeva.

Ubijanje svećenika i drugih prvaka bez suda i presude, strijeljanje i mrcvarenje u gomilama, često posve nevinih ljudi, žena pa i djece, gonjenje u masama od kuće i iz postelje čitavih porodica s rokom od jedan do dva časa za spremanje te njihovo deportiranje u nepoznate krajeve; prisvajanje i pljačkanje njihove imovine, rušenje bogomolja, često njihovim vlastitim rukama; silenje na prelazak u katoličku vjeru, sve su to činjenice koje su zaprepastile svakog istinitog čovjeka i koje su i na nas muslimane ovih krajeva djelovale najneznodnije.

Mi nismo nikada ni očekivali a kamoli željeli ovakve metode rada i upravljanja u našim krajevima. U našoj burnoj prošlosti mi se nismo ni pod najtežim prilikama služili ovakvim sredstvima i to ne samo što nam to brani Islam nego i zato, što smo vjerovali i što vjerujemo da ovakve metode rada dovode do rušenja javnoga mira u svakoj državi i ugrožavaju njezin opstanak. Mi smatramo da se ovakva nasilja ne bi smjela vršiti niti nad najgorim neprijateljima, jer ovo što se kod nas radilo sumnjamo da bi mogli naći primjera u povijesti kojeg bilo naroda. Rezultati ovakove politike, ako se ovakvi postupci mogu uopće nazivati tim imenom, upravo su grozni, što je svaki pametan čovjek mogao i očekivati. Vjerska snošljivost koja je bila na visini u Bosni i Hercegovini pored vjerske podvojenosti srozala se strahovito. Uvrede i izazivanja jednog dijela naših katolika uzimale su često takvoga maha, i prema nama muslimanima da nas sile na ozbiljno razmišljanje. Odnos između ova dva dijela našeg naroda koji je bio vrlo dobar na putu je da se posve pokvari. Rad onih hrvatskih nacionalista i na jednoj i na drugoj strani koji je išao za tim, da dovede do bratstva ova dva dijela naroda i koji je bio urodio dobrim rezultatom na putu je da doživi potpuni slom.

Jedan dio katoličkog sveštenstva smatra da je došao njegov čas i on ga bez skrupula iskorišćuje. Propaganda za pokršćavanjem je uzela takvoga maha da podsjeća na špansku inkviziciju. Pod njenim pritiskom i uz toleriranje javnih organa izvršena su pokatoličavanja hrišćana u masama. I tako su oni kojima se dotle poricala svaka građanska vrijednost i svaka nacionalna srodnost postali i građanski punopravni i nacionalno Hrvati samo zato što formalno primiše katoličku vjeru. Ravnopravnost Islama isticana često pisanim slovima i mnogim izjavama i sa najvišeg mjesta, dovodi se često u pitanje u životu i u praksi. Prelazak na islam, koji mi nismo propagirali nije nikada pružao onu zaštitu kao prelazak na katoličku vjeru. Mnogi intelektualci su takav pokušaj platili i životom – kao što je to bio slučaj u Travniku. Čuju se često i pogrdne pjesme od strane nekih katolika, koji vrijeđaju vjerske osjećaje muslimana a proriče im se ista sudbina kao i hrišćanima.

Jedan dio ustaške vojnice i to ne samo "divlji" nego i redovni izvršio je teške ispade i napadaje ne samo prema hrišćanima nego i prema muslimanima, pa je izazvao i u našim redovima zaprepašćenje. Slučaj s groznim ubistvom poludelog seoskog hodže Edhem-efendije Hodžića ovdje u Banjoj Luci ispred bolničke avlije i u pola dana strašan je primjer razuzdanosti od strane ustaše Josipa Babića. I što je najžalosnije ni danas se ne zna da li je zločinac uopšte uhapšen i ako je to tražilo i traži sve Banjalučko pa i ostalo muslimansko stanovništvo.

Ustanak u našim krajevima, koji se sve više širi posledica je gore navedenih postupaka i grešaka. Ovaj ustanak nosi u sebi sve posledice i grozote koje nose ustanci i građanski ratovi. I ustanci pale i ubijaju na zvjerski način ljude, žene i djecu da bi se osvetili često

i onima koji nisu krivi za njihove nevolje. Ustanak je dopro i do kapije našega grada i njegove se posljedice sve više osjećaju. Već je tri dana bio naš grad bez vode, a oskudica ogreva i životnih namirnica pritiskuje nas sve više i više pa mi moramo misliti i na druge još gore posljedice.

Komunisti su iskoristili nezadovoljstvo jednog velikog dijela naroda i stavili su se često na čelu ustanka. Pri proganjanju komunista se čine nepravde nama muslimanima. Nećemo da tvrdimo da i među Muslimanima u gradu nema koji komunista, ali se na račun ovih hapse i proganjaju i oni muslimani, koji nisu bili nikada komunisti, samo ako se izraze nepovoljno protivu raznih nepravilnosti, koje se dešavaju. Naprotiv mnogi katolici koji su bili poznati kao komunisti ne samo što se prikrivaju nego se često i nagrađuju raznim položajima i sinekurama. Nas ispunjava naročitim negodovanjem što su oni elementi koji su prouzrokovali ovaj ustanak uvukli u ovu akciju i dio muslimanskog ološa što mi žalimo i osuđujemo. Mi znamo dosta primjera gdje su ustaše pristupile klanju i ubijanju hrišćana pod fesovima na glavi. To je bilo u Bos. Novom gdje su četiri kamiona ustaša došli iz Prijeka pod fesovima na glavi, udružili se sa muslimanskim ološem i izvršili klanje hrišćana u masama. Isto se desilo u Bos. Kostajnici kada je na isti način i za jedan dan poklano 862 hrišćana. I u Kulen-Vakufu su to isto uradili i tu se naročito istakao Miroslav Matijević ustašaiz Vrtoča. Tu je poklano oko 950 hrišćana, što je dalo povoda za osvetu četnika od 6. rujna kada je Kulen Vakuf zapaljen i gdje je platilo glavom 1.365 muslimanskih ljudi, žena i djece.

Mi znamo slučajeve, gdje su neki ustaše katolici udarali na hrišćane s povicima: "Udri Mujo drži Huso, ne daj tamo Meho!" i sl. Mi znamo i takvih slučajeva gdje se je šaptalo hrišćanima kako ih ubijamo i koljemo mi balije da ih tako istrijebimo. Da smo mi htjeli trijebiti ubijati i prevjeravati Srbe i druge mi smo to mogli lakše činiti prije nekoliko stotina godina, kada smo imali više vlasti nego danas i kada se mogao takav postupak lakše pravdati, nego danas.

Izazvavši ovako težak sukob između nas i hrišćana pozvani smo mi kao vojnici da taj ustanak ugušimo i da tako ubijamo Srbe i oni nas, pa da se tako međusobno satiremo i istrebljujemo, neznajući kada će to prestati ni kakvim će posljedicama uroditi. I tako je ta borba koju mi nismo izazvali uzela toliko maha, da su mnoga naša sela popaljena i opljačkana a njihovi stanovnici ljudi žene i djeca lutaju goli i bosu gladni i žedni tražeći pomoći i zaštite od pozvanih i nepozvanih i bježeći u naše gradove, koji su ih prepuni i gdje im se pomoć teško može ukazati. Zaštita je našeg svijeta po selima posve nedovoljna, osobito u onim krajevima, koji se nalaze pod talijanskom okupacijom. Tamo talijanska vojska često mirno posmatra kako gore muslimanska sela kao što je to bilo ovih dana po selima ključkog, petrovačkog i sanskog kotara, gdje im ni naša vojska ne pruža pomoć.

I što je najgore vinovnici ovih nereda se povlače u pozadinu paradirajući u uniformama, zabavljeni dobrim dijelom oko pljačke srpske i jevrejske imovine. To najbolje vidimo mi ovde u Banjoj Luci gdje je sa imovinom iseljenih i izbjeglih Srba i Židova napravljen izvor pljačke i bogaćenja za pojedince, njihove obitelji i prijatelje. Pri tome se nije vodilo računa o poštenju i prošlosti tih osoba, ni o interesima države. Stručne su radnje davane nestručnjacima imetci ogromne vrijednosti su davati često bez ikakve procjene ili uz bagatelne procjene i bez ikakve garancije i to onima koji nemaju nikakvih posebnih zasluga za državu Hrvatsku. To su naređivali oni koji nisu imali ovlašćenja za takve odluke, nego su uzurpirali sebi tu vlast. A kada je u interesu države u interesu javnog morala i poštenja bila povedena istraga tih neispravnosti požurio se da je omete baš onaj koji zauzima nažalost najviši položaj u Ponovi – i to baš na intervenciju glavnih krivaca za ove radnje. Odbijamo s prezirom podmetanje da se mi želimo dočepati tih radnja.

Mi se obraćamo na Vas Gospodo Ministri kao na naše predstavnike u vladi N.D.H. i kao prve savjetnike poglavnikove s molbom da po ovome svemu izvestite Poglavnika. Uložite sav svoj upliv u ovo ozbiljno doba koje proživljujemo da se ovome strašnome stavu učini što pre kraj.

Mi se ovim priključujemo svakoj akciji našoj koja ide za istim ciljevima, a naročito akciji sarajevskih muslimana od 12. listopada pa u tu svrhu tražimo i predlažemo svima zajedno slijedeće:

1. da se što prije zavede stvarna sigurnost života i imetka i slobode vjere svim stanovnicima ove države;
2. da se nevini svijet zaštiti jačom vojnom obranom;

3. da se ubuduće ne dozvole nikakve akcije koje će izazvati pobune u narodu;
4. da se pozovu na sudsku odgovornost svi krivci, koji su počinili kakvo bilo nasilje ili zlo djelo bez razlike na položaj i na vjeru, kao i oni koji su takva djela naređivali ili pomagali te da se kazne po zakonu;
5. da zakone primjenjuje samo redovna vlast i redovna vojska;
6. da se onemogućí svaka vjerska netrpeljivost;
7. da se što prije pruži dovoljna materijalna pomoć onima koji su nevino postradali u ovim neredima.

Banja Luka, 12. studenog 1941. godine

Hadži hafiz Mustafa Nurkić, muftija u penziji, Hafiz Idriz Skopljak, muderris, Hasan-beg Džinić, bivši gradonačelnik, Husein Hadžić, privatni činovnik, Ago Abazagić, umirovljenik, Halid-beg Džinić, potpredsjednik vakufskog povjerenstva, Derviš Džanić, obrtnik, Hamdija Afgan, biv. gradonačelnik, Avdija Hasić, upravni činovnik u mirovini, Ćazim Muftić, predsjednik "Sloge", Ćerim Ćejvan, predsjednik "Fadiletta", dr. Asim Kulenović, primarijus državne bolnice, Nezir Biberić, član vakufskog povjerenstva, Ramiz-beg Begović, biv. posjednik, Muharem Ibrahimbegović, trgovac, Kemal Hadžiomerspahić, profesor i član vakufskog povjerenstva, dr. Ibrahim Ibrahimpašić, državni odvjetnik, Hamzaga Husedžinović, biv. gradonačelnik, Mustafa Zuhrić, šerijatski sudac, Husein Kapetanović, učitelj u mirovini, ing. Dževad Gluhbegović, bankovni činovnik, Ibrahim Karaselimović, trgovac, Mehmed Jahić, trgovac, Asim Krajišnik, član vakufskog povjerenstva, ing. Rizah Hadžiomerspahić, činovnik, ing. Muharem Katana, šumarski činovnik, Halid Buljina, nastavnik, Hadži Hafiz Hamid Muftić, imam, Hadži Ćamil Gušić, vlasnik kupališta, Hafiz Bakir Demirović, imam, ing. Bedrudin Gušić, predsjednik "Bratstva", Mustafa Gušić, predsjednik "Islahijeta", Hafiz dr. Asim Džinić, advokat, Latif Demirović, obrtnik, prof. Naim Ćejvan, Ilijas Omerbegović, Seid Ćejvan, ing. Omer Kajtaz, šum. Nadsavjetnik, dr. Seid Buljina, Šaćir Dedić, učitelj, dr. Ali Ćamil-beg, Džinić, biv. gradonačelnik, Bećir Galijašević, knjižar, Ibrahim Maglajlić, trgovac, Ali-beg Gradašćević, posjednik, Salih Džodić, privatni činovnik, Ibrahim Suljić, teh. činovnik, dr. Ihsan Zukanović, liječnik, Safet Dorocić, učitelj, Sulejman Hadžidedić, bankovni činovnik, Alija Kapidžić, vojni imam, Hamdija Softić, džematski imam, Mehmed Ibrahimbegović, posjednik, Derviš-beg Kapetanović, handžija, Osman-beg Kulenović, Mujo Gunić, trgovac, Abdulah Smajić, činovnik, Hafiz Mehmed Zahirović, vjeroučitelj, Fehim-aga Bitrić, posjednik, Muhamed Tabaković, biv. gradonačelnik, Muharem Namula, član vakufskog povjerenstva, Hadži Derviš Numanović, mesar, Hafiz Šaćir Kovačević, posjednik, Mujo Medić, tajnik "Bratstva", Edhem Baručija, tajnik "Islahijeta", Salih Vehabović, trgovac. Banja Luka, 12. novembar 1941.

BIJELJINSKA REZOLUCIJA

RIJEČ

muslimana grada i kotara Bijeljine na dan 2. prosinca 1941. izrečena povodom pokolja izvršenog nad stotinama nedužnih stanovnika islamske vjere u Koraju – kotar Bijeljina.

1. Zemlja u kojoj živimo je Bosna, u njoj su živjeli i žive Bosanci bez razlike na vjeru i pleme. U ovim krajevima je bilo isto toliko srpskoga koliko i hrvatskoga uticaja. Govori se isti jezik, isti su običaji i jednaka je ljubav prema rođenoj grudi. Govorimo na prvom mjestu kao Bosanci, jer se veliki dio nesreće sadašnjice srušio baš na našu Bosnu i Bosance.

2. Na osmanlijskom dvoru sinovi naših krajeva zaveli su naš maternji jezik kao drugi službeni jezik i diplomatski jezik.

3. Bosanci imaju svoju kolijevku i imali su svoju moćnu državu, a kao što su je imali Hrvati i Srbi, a vršili su kroz stoljeća časnu ulogu spone između braće raznih vera.

4. Stotinama godina bosanski muslimani su živjeli u slozi i bratskoj ljubavi sa svima Bosancima, bez razlike na vjeru, kao što im to uzvišeni islam naređuje, a kada su imali svu vlast u svojim rukama, ni tada prema sugrađanima druge vjere nisu nikakva nedjela činili niti vjersku i plemensku mržnju sijali.

5. Kao što su muslimani do sada u ovim krajevima uživali sva prava koja i Srbi i Hrvati, tako i sada traže da svi budemo jednakopravni pred zakonom, da nam svima bude obezbijeđen i osiguran miran porodični i vjerski život, kao i privatna imovina.

6. Muslimani kao cjelina osuđuju postupak jednih i drugih neodgovornih lica i odlučno se ograđuju protiv svih nedjela koja im se zlonamjerno pripisuju, da su ih počinili na sugrađanima druge vjere u ovakvim teškim vremenima, pa traže da civilne i vojne vlasti jednako i najstrožije postupaju prema svim prekršiteljima zemaljskih i ljudskih zakona ma koje vjere bili ti prekršitelji, s tim da nema povlaštenih i podvlaštenih, slobodnih i ugroženih.

7. Muslimani traže da se razoružaju sva civilna lica i da vojnu vlast vrši isključivo voj-ska, jer se ustanovilo da pojedini građani zloupotrebljavaju vlast koja im ne pripada, već su je samovoljno prigrabili.

8. Muslimani traže da se u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, naročito u njenom srcu Bosni – pruži dovoljno zaštite života i imetka svim njenim državljanima a u ovim krajevima, kao i da se postradalima pruži što hitnija i obilnija pomoć, jer se je pokazalo u sadašnjim teškim događajima da nedovoljno zaštićeni, nezbrinuti, izloženi životnoj opasnosti i katolik i musliman, kao i ispravan grko-istočnjak, a naročito musliman Hrvat.

9. Muslimani traže da u ovim krajevima umjesto posijane mržnje, krvne zavade i bezdušnog klanja zavlada ljubav, sloga i sigurnost kao što je bilo u prošlosti i da se svaki državljani Nezavisne Države Hrvatske cijeni ne prema vjeri, već prema radu, čestitosti i čovječnosti koje pokazuje u svome životu prema bližnjima.

10. Muslimani upozoravaju sve Bosance bez razlike na vjeru, a naročito ustaše (katolike i muslimane) kao i pobunjene grko-istočnjake da prestanu sa osvetama, odmazdama i krvoprolićima, koje vode samo našoj općoj propasti i istrebljenju a vrše se redovno samo nad našim nedužnim stanovnicima koji kad bi imali nekog grijeha na svojoj duši ne bi ostali da ginu na svom kućnom pragu, već bi izbjegli opasnost i otklonili se, kao što to čine redovno oni koji su učinili neko zlodjelo.

Posljednji je sat da se osvijestimo i da se svi predamo životnom djelu smirivanja i sređivanja prilika u našim krajevima u kojima možemo i treba da živimo jedni pored drugih i jedni sa drugima kao braća koju je zla sudbina i neprijateljska promidžba krvno zavadila. Spas Bosne leži u slozi i bratstvu Bosanaca a ne u krvnoj zavadi i mržnji.

Vjera neka nas ne razdvaja, već neka nas ujedinjuje blagotvorno djelujući na sve nas, da budemo na prvom mjestu ljudi koji ne dozvoljavaju da njima vladaju protuđeni životinjski nagoni ubijanja i pljačkanja, koja kulturni čovjek treba da obuzda.

Aliefendić Alija, imam matiçar, Hajdar Tešnjaković, imam glavne džamije, Mustafa Redžić, mualim, Alija Sadiković, imam matiçar, Hafiz Ibrahim Islamović, Murat-beg O. Pašić, ustaša, Murat-beg Osmanbegović, Murat-beg Salihbegović, Jusuf Pašić, Hasan H. Salihović, Izet Uzeirović, Avdo Lipničević, Muharem Pašić, Husejin Pazarac, Abaz-beg Hodžić, posjednik, Emin Hajdarbegović, Bajro Ferhatović, Aščerić Rašid, Rešid Pandžić, Mehmed Efendić, Mustafa Hajrić, Idriz Hodžić, Budimlija hafiz Abdulah, Djedo Korajkić, Suljo Dizdarević, Mujagić Adem, Bajro H. Muhić, Ahmija Hivić, Sulejman Šehić, Jusuf Osmanbegović, Salih Salihbegović, Abdulah Pjanić, Mustafa Zvizdić, Hašim Merić, Alija Berbatović, Salih Joldić, Hivzi-beg Zulfikarpašić, Rifat-beg Rifatbegović, Ibrahim-beg Muratbegović, Jusuf H. Salihović, trgovac, Enver Pozderović, profesor, Alija Salihagić, ustaša, Husejin Pašić, Osman Šehić, trgovac, Sinan Halilović, Teočak, Ibro Buljubašić, Mehmedagić Sulejman, Pašan Izić, Sulejman Mehmedović, Ibrahim Mulajić, Hasan Šindrić, Emin Račević, Muharem Sejdić, Mustafa Hujdurović, Šešić Rizvan, Dudić Hakija, Emin Bjeljenčević, Nogo Nuhić, Ahmed Dukić, Suljo Pašalić, Husejin Mulalić, Abid Jahić, Mustafa Salihagić, Hilmo Zažan, Mustaj-beg Ljubović, Alija-aga Imamović, Huska Hamzić, Osman H. Salihović, Salih Hodžić, p.b. Pozderović, Safet-beg Ljubović, Hafiz Ilijas Hazurović.

Bijeljina, 2. decembar 1941.

TUZLANSKA REZOLUCIJA

Gospodine ministre predsjedniče!

Ponukani teškim prilikama i nemilim pojavama, koje se neposredno oko nas odigravaju, našli smo za potrebno da se obratimo na Vas, koga smatramo kao pravnog predstavnika muslimana u Vladi Nezavisne Države Hrvatske i da Vas upoznamo sa stanjem, u kome se nalazimo mi u Tuzli i tuzlanskom kotaru.

Poznate četničko-komunističke akcije se sve više i više približuju i samoj Tuzli, a okolna naša muslimanska sela su mnoga već stradala kao: Deveta, Banovići, Cerik kod Puračića, selo Gračanica i još druga mjesta. Borbe se vode u blizini Tuzle na Ozrenu, oko Karanovca, tako, da se i sama Tuzla u kojoj je ostalo vrlo malo vojske, nalazi u ozbiljnoj pogibelji. Znajući što se je odigralo u Koraju, mi strahujemo za naš svijet u ovom našem najjačem muslimanskom kotaru. Od ovih nereda do sada su stradali najviše i gotovo jedino muslimani. A za sve to baš je taj naš svijet kao što i vi znate, najmanje kriv, jer svi oni neredi izgleda da su se izazvani ispadima protiv Srba, od strane neodgovornih elemenata, a nažalost se ti ispadi protiv njih dešavaju i u najnovije vrijeme, pa to onda izaziva osvetu. Naš muslimanski svijet, inspirisan duhom islamske kulture i etike, osuđuje svaki nered.

Iako se zna za ovu lijepu osobinu Muslimana, zlonamjerno se svuda šire vijesti, da su muslimani krivi za mjere protiv Srba, te se sav odijum svaljuje na muslimane i stvari se tako predstavljaju, kao da je ovo sve razračunavanje između Srba i

Muslimana. Muslimani se stoga nalaze naročito u našim krajevima u teškom položaju, prepušteni gotovo samim sebi, jer izgleda da i dosadašnja obrana od četnika nije u punoj mjeri uspjela. Prema tome ako se ovi nemiri ne mogu ugušiti potpuno vojničkim putem, zašto se ne bi paralelno sa vojničkim akcijama preuzele i neke političke mjere, za stišavanje nereda na taj način, što bi se svi krivci za nezakonite čine, koji su ovim nemirima prethodili, pozvali na odgovornost i javno kaznili.

Stoga nam je čast zamoliti Vas da svojim autoritetom učinite što je potrebno za stišavanje ovih nereda i za našu zaštitu. Molimo Vas još dalje, da uputite koju riječ muslimanima, da im reknete sve što ih boli i muči da ih ohrabrite u ovim teškim vremenima, u kojima su njihovi pogledi u Vas uprti. Naročito bi korisno bilo kada bi među nas došli da se o svemu informišemo i porazgovaramo. No ako Vam to nije moguće, molili bi Vas da učinite jednu konferenciju u mjestu gdje je Vam najzgodnije.

Tuzla, 11. decembar 1941.

ZENIČKA REZOLUCIJA

Zenički muslimani održali su sastanak povodom upućivanja u sabirne logore muslimana tako zvani "Cigana" iz Travnika i povodom glasina, da će se isto tako postupiti i sa ostalim muslimanima tako zvanim "Ciganima" Herceg-Bosne pa su nakon svestranog proučavanja ovog, za Islamsku zajednicu vrlo važnog pitanja, konstatovali slijedeće:

1. Sveta, Uzvišena i zakonom priznata vjera Islam ne poznaje podjelu ljudi po rasi i klasi. Jedino priznaje razlikovanje, po uljudbi i pojedinačnoj vrijednosti, pošto su najpribraniji i najplemenitiji kod Boga dž. š. Samo oni, koji se najtačnije drže propisa Vjere.

2. Muslimani t. zvan "Cigani" jesu sastavni dio muslimanskog elementa u Herceg-Bosni. Oni se ni po čemu ne razlikuju od ostalih muslimana. Rađaju se i umiru kao muslimani, vode su u istim matičnim knjigama, izvršavaju sve obrede Islama, žene se i udaju sa ostalim muslimanima i muslimani ih nikada nisjesu ni smatrali, da su što drugo nego muslimani kao i ostali. Uvijek su sa ostalim muslimanima i jednako izvršavali i vjerske i državljske dužnosti, a uživali su i ista prava kao i svi muslimani u svim vremenima svoje prošlosti i sadašnjosti. Svi muslimani bez razlike ih i sada

kao i uvijek smatraju dijelom svog vlastitog i zajedničkog tijela, te najenergičnije i njažešće osuđuju svako izdvajanje i razlikovanje ovih muslimana od ostalih. Svi muslimani hoće i jednodušno traže, da ovi muslimani imaju isti položaj i sudbinu kao i svi ostali muslimani Herceg-Bosne.

3. Pod pojmom "Cigani" imade se razumjeti samo necivilizovani nomad (skitnica), koji nema stalnog nastana, niti određene uljudbe, nego se skita od mjesta do mjesta, provodi i lupeški život i za koga ne postoje nikakve ni državne ni druge granice.

4. Postoji odredba Ministarstva unutarnjih poslova od 30.VIII.1941 broj:32.661/41, koja određuje, da se tako zv. "Bijele Cigane" muslimane nema dirati, jer se isti imadu smatrati Arijevcima. Stoga se na iste ne smiju primjenjivati nikakve mjere već određene, ili koje će se u buduće odrediti protiv Cigana.

Radi toga su se zenički muslimani odlučili, da ove svoje zaključke i konstatacije upute svojim najvišim vjerskim vlastima, od kojih mole i traže slijedeće:

1. Da se najžurnije učini sve potrebno, da mjerodavni faktori pozovu sve upravne vlasti, da se odredba Ministarstva unutarnjih poslova od 30-VIII-1941 br.32.661/41 straogo respektuje i da se ovaj dio našeg muslimanskog elementa kao i svi muslimani, koji imaju svoja stalna boravišta i zanimanja zaštite.

2. Da se najžurnije zatraži, da se svi oni, koji su već odvedeni u sabirne logore povrate svojim kućama i našoj muslimanskoj zajednici.

3. Da se zatraži od mjerodavnih faktora, da se one vlasti i organi, koji rade protivno Min. Odredbi od 30.VIII.1941 br.32.661/41 pozovu na odgovornost i privedu zasluženoj kazni.

U Zenici, 26. svibanj 1942.

Za muslimane Kotara Zeničkog:

Šaćir Konjhodžić, predsjednik kotarskog suda, Abdulah ef. Serdarević, direktor medrese i predsjednik vakufsko-mearifskog povjerenstva, Mehmedalija Tarabar, posjednik, Fadil Imamović, sudac, Ragib Hadžiabdić, upravitelj kaznionice, Hasib Mujić, šerijatski sudac, Midhat Serdarević, tajnik željezare, Asim ef. Tarabar, džematski imam, Muhamed Kundalić, šerijatski sudac, dr. Hasan Muminagić, liječnik, Mensur Serdarević, činovnik željezare, Osman ef. Mutapčić, posjednik, Mehmed ef. Čoloman, predsjednik "El-Hidaje", Teufik Limić, upravitelj, Husein-beg Kulenović, blagajnik kaznionice, Mustafa Šestić, trgovac, Emir Mutapčić, trgovac, Salih Mehmedić, trgovac, Muhamed Selesković, činovnik, Abdulah Tabaković, obrtnik, Safvet Karić, Ahmed Osmanagić, činovnik, Smail Soko, gruntovničar, Avdaga Hramandić, trgovac, Salim Tarabar, posjednik, Muhamed Salčinović, trgovac, Mustafa Panjević, trgovac.

BUGOJANSKA REZOLUCIJA

Bugojanski muslimani održali su sastanak povodom upućivanja u sabirne logore muslimana tako zvani "Cigana" iz Travnika i povodom glasila, da će se isto tako postupiti i sa ostalim muslimanima tako zvanim "Ciganima" Herceg-Bosne pa su nakon svestranog proučavanja ovog, za Islamsku zajednicu vrlo važnog pitanja, konstatovali slijedeće:

Sveta, Uzvišena i zakonom priznata vjera Islam ne poznaje podjelu ljudi po rasi i klasi. Jedino priznaje razlikovanje, po uljudbi i pojedinačnoj vrijednosti, pošto su najpribraniji i najplemenitiji kod Boga dž. š. Samo oni, koji se najtačnije drže propisa Vjere.

Muslimani t.zvani "Cigani" jesu sastavni dio muslimanskog elementa u Herceg-Bosni. Oni se ni po čemu ne razlikuju od ostalih muslimana. Rađaju se i umiru kao muslimani, vode su u istim matičnim knjigama, izvršavaju sve obrede Islama, žene se i udaju sa ostalim muslimanima i muslimani ih nikada nijesu ni smatrali, da su što drugo nego muslimani kao i ostali. Uvijek su sa ostalim muslimanima i jednako izvršavali i vjerske i

državlanske dužnosti, a uživali su i ista prava kao i svi muslimani u svim vremenima svoje prošlosti i sadašnjosti. Svi muslimani bez razlike ih i sada kao i uvijek smatraju dijelom svog vlastitog i zajedničkog tijela, te najenergičnije i najžešće osuđuju svako izdvajanje i razlikovanje ovih muslimana od ostalih. Svi muslimani hoće i jednodušno traže, da ovi muslimani imaju isti položaj i sudbinu kao i svi ostali muslimani Herceg-Bosne.

Pod pojmom "Cigani" imade se razumjeti samo necivilizovani nomad (skitnica), koji nema stalnog nastana, niti određene uljudbe, nego se skita od mjesta do mjesta, provodi i lupeški život i za koga ne postoje nikakve ni državne ni druge granice.

Postoji odredba Ministarstva unutarnjih poslova od 30.VIII.1941 broj:32.661/41, koja određuje, da se tako zv. "Bijele Cigane" muslimane nema dirati, jer se isti imadu smatrati Arijevcima. Stoga se na iste ne smiju primjenjivati nikakve mjere već određene, ili koje će se u buduće odrediti protiv Cigana.

Prepis ove odredbe se prilaže.

Radi toga su se Bugojanski muslimani odlučili, da ove svoje zaključke i konstatacije upute svojim najvišim vjerskim vlastima, od kojih mole i traže slijedeće:

Da se najžurnije učini sve potrebno, da mjerodavni faktori pozovu sve upravne vlasti, da se odredba Ministarstva unutarnjih poslova od 30-VIII-1941 br.32.661/41 straogo respektuje i da se ovaj dio našeg muslimanskog elementa kao i svi muslimani, koji imaju svoja stalna boravišta i zanimanja zaštite.

Da se najžurnije zatraži, da se svi oni, koji su već odvedeni u sabirne logore povrate svojim kućama i našoj muslimanskoj zajednici.

Da se zatraži od mjerodavnih faktora, da se one vlasti i organi, koji rade protivno Min. Odredbi od 30.VIII.1941 br.32.661/41 pozovu na odgovornost i privedu zasluženju kazni.

U Bugojnu, dne 5.lipnja 1942 godine.

Za muslimane kotara Bugojanskog

Abdulah Mustajbegović, džematski imam, Hajder Rustempašić, Muharem Krajinić, šerijatski sudac, Kasim Terzić, šerijatski sudac, Spaho Karadža, donaćelnik, Dervišbeg Bušatlija, posjednik, Avdo Čizmo, Hasan Alibegović, Ilijas Rustempašić, trgovac, Zekir Sulejmanpašić, Jusuf Babić, krojač, Agija Bećirović, Muhamed Bećirović, Dervo Karabeg, Hađo P....., Ibro Karadža, Abdulah A. Karabeg, činovnik Notarske oblasti, Salih Šečić, krojač, Rasim Mešić, Hakija Abdalajbegović, Akif Šupić, (nečitko), (nečitko), Smailbeg Filipović, (nečitko), Alija Mlačo, Sabrija Hadžialić, posjednik, Hussein (nečitko), Hgić Redžep, muallim, Idrizbeg Idrizović, posjednik, Mehmed (nečitko), obučar, Mehmed Hadžibegović, posjednik, Muhlisija Kasumović, trgovac, Asim Hrgić, bravar, Muhamed Čerkez, brijač, Nezir Bosto, Ahmed Robović, trgovac, Avdo Karadža, krojač, Ibro Ždralović, težak, Ešref Hadžialić, Zajim Bećirović, težak, Halil Hamaš... (nečitko), težak, Haki beg Bušatlija, posjednik, Mustajbeg (nečitko), Muhamed M... (nečitko), imam matičar

BOSANSKODUBIČKA REZOLUCIJA

Teško podnoseći terete današnjeg rata i izvanrednih prilika koje vladaju u Bosni i Hercegovini, a zabrinuti i uznemireni nelojalnim, nečanim i nečastnim djelima pojedinim neodgovornih i nepromišljenih individua našega mjesta, mi građani Bos. Dubice duboko indignirani, a svjesni svoje odgovornosti donosimo sljedeću,

Rezoluciju

Koristeći revolucijsko stanje koje je nastalo u prvim danima postanka Nezavisne Države Hrvatske, pojedini ljudi su se nametnuli i prihvatili ustašku vlast u našem mjestu, a

nemajući za to ni dovoljno ugleda, ličnog i političkog morala kao ni sposobnosti, jer su u ustašku oražanu organizaciju uveli, pored onih koji su nesvjesni, najgori društveni ološ.

Već prvi nastup novopečanih i samozvanih ustaša, a koji su bili sledbenici svih mogućih političkih vlada, struja i sistema u bivšoj Jugoslaviji pokazao kakvo će nesretno stanje nastati i kakve će teške biti posljedice njihovih postupaka.

Odmah se je počelo sa progonom, pljačkom i ubijanjem nedužnih i mirnih građana i seljaka pravoslavne vjere, koji su se pred tim neviđenim nasiljem počeli sklanjati po šumama i laćati se oružija.

Tako je nastalo ovo nesnosno i očajno stanje u kojem gine na hiljade naših sinova, žena i djece, u kojem se divljačkim načinima uništavaju sela i gradovi i plodovi teških napora, žrtava i rada, okrvavljene nam Herceg-Bosne.

I ako je Poglavnimovom Odredbom savedeno redovno stanje u Nezavisnoj državi Hrvatskoj, članovi ustaškog logora u našem mjestu produžavaju sa nasilničkim metodima, a u stalnoj oprečnosti sa kotarskom vlašću, koja je vodeći računa o željama većine poštenog, mirnog i radinog stanovništva, nastojala da zavede red i mir i stvori povjerenje u redovne vlasti ove države.

U sprkos tome članovi Ustaškog logora i dalje provode nasilja nad pravoslavnim stanovništvom i tako profanišu odredbe najviše vlasti i ruše moralni ugled Nezavisne Države Hrvatske.

Naročito napominjemo da je pri zadnjoj akciji čišćenja, i ako su stanovništvu bacani pozivi da mirno ostanu kod svojih kuća i da im se garantuje život i imovina, ipak su ustaše iz našeg mjesta kao i ustaše iz raznih satnija koje su u ovoj akciji učestvovala, na najbrutalniji način masakrirale na stotine djece, žena i ljudi, koje su zatekli kod svojih kuća. Pored toga opljačkali su preko tisuću-komada razne stoke, koju su dijelom poklali, podjelili stanovništvu i između sebe, a jedan dio je otjeran u nepoznatom pravcu.

Svjesno i pošteno građanstvo želi da se zavede red i mir, da se prestane sa progonom, paljenjem i klanjem i pljačkanjem, da se prestane sa svim nasiljima prema pravoslavnom stanovništvu koje mirno živi i radi kod svojih domova, i ako se ono radi toga od strane ustaških dužnostnika u Bos.Dubici naziva protivnicima ove Države.

Naši sinovi i braća bore se na istočnom frontu, služe i bore se u našem domobranstvu, rade u rudnicima i fabrikama Njemačke, naša sela gore, naši naponi i patnje su neviđene, mi imamo moralno pravo kad tražimo da se naš glas čuje.

Želimo mir i rad i bratsku slogu za sve nas, želimo da se izgrađuje, popravlja i stvara, želimo jasnu i bezbrižnu sutrašnjicu, želimo to, jer na to već dugo čekamo.

Stoga tražimo da se svi ustaški dužnostnici i oružani članovi Ustaškog logora odpušte sa svoje dužnosti i privedu zasluženoj kazni.

Tražimo da se u naše mjesto u opće ne upućuju ustaške satnije, već samo domobranske.

Tražimo da se istinitost naših tvrdnja strogo i masovno provjeri.

Tražimo da se povede računa o zahtjevima ove rezolucije, jer ne želimo da nas jednom stigne sudbina Kulen Vakufa i drugih mjesta.

Inače mi pred licem cijelog naroda skidamo sa sebe svaku odgovornost!

Slijede potpisi uglednih dubičkih Muslimana.¹¹

¹¹ Dokument s potpisima, nažalost, nije sačuvan.

Izvori

Arhiv Bošnjačkog instituta (Drugi svjetski rat, DSR 3/VIII-2).

Arhiv Bosne i Hercegovine (ABiH, Zemaljska komisija za utvrđivanje zločina

okupatora i njihovih pomagača Sarajevo, Referati, kut. 7,82. Rezolucija muslimana grada Mostara).

Arhiv Bosne i Hercegovine (ABiH, fond

Zemaljska komisija za utvrđivanje ratnih zločina okupatora i njihovih pomagača, Referati, kutija 7).

Gazi Husrev-begova biblioteka, Arhiv

Islamske zajednice Bosne i Hercegovine (GHB, ARIZBIH, UM, 1745/42)
 Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ARIZBIH, A-318/B (A-3200/TO)).
 Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ZRDA, A-810/B. ONS).
 Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB, ZRDA, A-810/B. ONS, II knjiga. Banjalučka rezolucija od 12. novembra 1941).
 Gazi Husrev-begova biblioteka, Arhiv

Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (GHB, ARIZBIH, UM, 1712/42).
 Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, k.1, dokument br. 130/3).
 Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, kutija 1, dokument 134).
 Historijski muzej Bosne i Hercegovine (HMBiH, UNS, kutija 1, dokument 177).
 Vojni arhiv Srbije (Arhiv Oružanih snaga

Srbije, fond Reich, kutija 40 G, fascikl 3, dokument 25).
 Hrvatski državni arhiv (HDA, Zbirka mikrofilmova gradiva iz inozemnih arhiva koje se odnose na Hrvatsku (ZMGIA-H), HR-HDA-1450, D-2179, MF59, 447. Rezolucija Bos. Dubičkih Muslimana. Prilog dopisu Zapovjedništva 3. oružničke pukovnije vojnim i redarstvenim vlastima u Zagrebu. Datum: 30. januar 1942).

الموجز

القرارات الصادرة عن المسلمين نصوص متكاملة
 حكمت كارتشيتش

أصدر المسلمون البشائقة في بداية الحرب العالمية الثانية في عامي 1941 – 1942 قرارات مناهضة للعنف الذي ترتكبه دولة كرواتيا المستقلة التي تم تأسيسها آنذاك بحق فئات من مواطنيها، وخاصة اليهود والصرب والغجر، وفي المقام الأول أظهر البشائقة في قراراتهم تلك فعلا إنسانيا. ففي الوقت الذي انتشر فيه شر النازية في أوروبا، دون أي إدانة علنية تذكر، نهض البشائقة بدءا من برييدور، ومرورا بسرانييفو وموستار وبانيا لوكا وبييلينا وتوزلا وزينيتسا و بوسانسكا دوبيتسا وانتهاء ببوغوينو ليرفعوا أصواتهم ضد الشر النازي. إننا نقدم في هذا المقال، وللمرة الأولى باللغة البوسنية، نصوصا متكاملة لعشرة قرارات أصدرها المسلمون يُدينون فيها الجرائم التي ترتكب بحق المواطنين الأبرياء في البوسنة والهرسك في بداية الحرب العالمية الثانية.

الكلمات الرئيسية: قرارات المسلمين، الجرائم، الحرب العالمية الثانية، الصرب، الغجر، اليهود.

Summary

MUSLIM RESOLUTIONS – INTEGRATED TEXTS

Hikmet Karčić

By signing the texts of the *Resolutions* at the beginning of the Second World War in years 1941 and 1942 against violent oppression of citizens, especially Jews, Serbs and Roma, in, then newly created, Independent State of Croatia, Bosniaks have primarily expressed their humanity. In the time when the evil of Nazism, almost without any public condemnation, raided Europe, Bosniaks from Prijedor, Sarajevo, Mostar, Banja Luka, Bijeljina, Tuzla, Zenica, Bosanska Dubica and Bugojno stood up, raised their voice against the Nazi evil. In this article, for the first time in Bosnian language we bring entire texts of ten *Muslim resolutions* that condemned the crimes committed over the innocent citizens of Bosnia and Herzegovina at the beginning of the Second World War.

Key words: Muslim resolutions, crimes, the Second World War, Serbs, Roma, Jews